

ЗА ВРЪЗКАТА МЕЖДУ СРЕДНОТО И ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ ПО СПЕЦИАЛНОСТ „СЪДЕБНА АДМИНИСТРАЦИЯ“ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Дарина Димитрова, Диана Димитрова
Икономически университет – Варна

Резюме. Съдебната администрация обслужва и подпомага органите на съдебната власт, като ролята ѝ в осъществяването на тази специфична проявна форма на държавната власт е много голяма. Въз основа на Наредба № 14 от 22 май 2019 г. за придобиване на квалификация по професията „Съдебен служител“, издадена от министъра на образованието и науката, в много средни училища в цялата страна са разкрити професионални паралелки по специалност „Съдебна администрация“. С настоящата работа се разглеждат важни аспекти от управлението на средното образование в България. Научната цел на статията е да се анализират някои основни въпроси на образователната подготовка за придобиване на средно образование по професия „Съдебен служител“ с оглед връзката между средното и висшето образование по специалност „Съдебна администрация“. Като методологическа основа на изследването се използват следните научни методи: логико-граматически, системен, структурен, аналитичен, формално-юридически метод, метод на обобщение. Наред с тях в емпиричен план използваме анкетно проучване с ученици от специалност „Съдебна администрация“. В резултат на нормативния анализ се правят изводи и обобщения относно приложимата правна уредба, както и се отправят препоръки за нейното усъвършенстване.

Ключови думи: професионално образование; съдебна администрация; съдебни служители; управление на образованието

Въведение

Органите от съдебната система заемат специално място в държавната организация и изпълняват особени задачи. Съдебната администрация обслужва и подпомага органите на съдебната власт, като ролята ѝ в осъществяването на тази специфична проявна форма на държавната власт е много голяма. Развитието на съдебната система е свързано не само с работата на магистратите, но и с подобряване дейността на съдебната администрация, което е в пряка зави-

симост от образователната подготовка на съдебните служители. Служителите, работещи в администрацията на органите на съдебната власт, се наричат съдебни служители (Andreeva & Dimitrova, 2023; Dimitrova 2023; Dimitrova & Dimitrova 2023; Siderova 2012, p. 123).

Професионалното образование и обучение подготвя хората за работа и развива умения, необходими на гражданите за трудова заетост и да отговарят на нуждите на икономиката. Държавите членки на Европейския съюз разполагат с добре развити мрежи в тази област, които се управляват с участието на социални партньори (напр. работодатели, профсъюзи, търговски камари, комитети и съвети)¹. В България по отношение на съдебното обучение голяма роля има Националният институт на правосъдието (НИП) към Висшия съдебен съвет (ВСС)².

Много често понятията „образование“ и „обучение“ се употребяват като синоними, но в специализираната литература се подчертава, че те се различават (Banov 2020, p. 33). Образованието се отнася преди всичко до усвояване на теоретични познания, а понятието „обучение“ служи за определяне на „образованието“. Обучението се разглежда като съдържание на един процес (каквото е образованието като получаване на знания), като средство за реализацията на този процес, чрез което да се достигне до крайния резултат – образованието като сбор от придобити научни знания. Това показва, че обучението е един от основните елементи на образованието. Образованието се отличава със своята продължителност, т.е. представлява период, обхващащ значителна част от календарно време – най-често измервано в години (Banov 2020, pp. 47 – 48). Именно в този смисъл се използват двете понятия „образование“ и „обучение“ в настоящата статия.

Въз основа на Наредба № 14 от 22 май 2019 г. за придобиване на квалификация по професията „съдебен служител“, издадена от министъра на образованието и науката (обн. ДВ бр. 45 от 2019 г.), в много средни училища в цялата страна са разкрити професионални паралелки по специалност „Съдебна администрация“.

Направено е официално запитване до Дирекция „Професионално образование и обучение“, като част от специализираната администрация на Министерството на образованието и науката относно броя на средните училища и ученици в България, обучаващи се по специалност код 3460401 „Съдебна администрация“, професия код 346040 „Съдебен служител“. За периода 2018/2019 до 2022/2023 (т.е. за пет учебни години) посочената специалност се изучава в 10 професионални гимназии и 4 средни училища, с паралелки от VIII до XII клас, или общо 807 ученици в 32 паралелки от 14 училища³.

С настоящата работа се разглеждат важни аспекти от управлението на средното образование в България, което обосновава **актуалността на разглежданата тема**. Съответно **цел на настоящата работа** е да се анализират някои

основни въпроси на образователната подготовка за придобиване на средно образование по професия „Съдебен служител“ с оглед връзката между средното и висшето образование по специалност „Съдебна администрация“.

В изпълнение на поставената цел авторите са заложили следните **изследователски задачи**.

- Анализ на правната уредба, касаеща професионалната подготовка на учениците от тази специалност с оглед на образователната политика относно тяхната квалификация за оптимизиране на правораздавателния процес.

- Провеждане на анкета с ученици, специалност „Съдебна администрация“, относно нагласите им за необходимостта от висше образование за бъдещата им професионална реализация.

- Формулиране на изводи, обобщения и извеждане на предложения за създаване на по-тесни връзки между средното и висшето образование с оглед по-добра практическата реализация на завършилите специалност „Съдебна администрация“.

Като методологическа основа на изследването се използват следните научни методи: логико-граматически, системен, структурен, аналитичен, формално-юридически метод, метод на обобщение. Наред с тях в емпиричен план използваме анкетно проучване с ученици от специалност „Съдебна администрация“, обучаващи се по професията „Съдебен служител“. На основа на нормативния анализ се правят изводи и обобщения относно приложимата правна уредба, както и се отправят препоръки за нейното усъвършенстване. Авторите не претендират за изчерпателност на разглежданите проблеми предвид ограничения обем на изложението.

1. Правна уредба за професионалната подготовка на учениците от специалност „Съдебна администрация“

За постигане на ефективно правосъдие е необходимо адекватно обучение на съдебните служители. Съдебната администрация подпомага реализирането на дейността на органите на съдебната власт и носи отговорност като участник в правораздавателния процес. В съответствие с чл. 341 от Закона за съдебната власт (ЗСВ) съдебните служители се назначават съгласно длъжностното разписание на администрацията на съдилищата въз основа на Класификатора на длъжностите за съдебни служители, издаден от съдийската колегия на ВСС. С измененията на Конституцията от ДВ, бр. 106 от 2023 г. е предвидено създаване и на Висш прокурорски съвет, макар на този етап това да не е уредено в ЗСВ. ВСС е компетентният орган, който приема правилници за администрацията на съответните органи на съдебната власт, в които са регламентирани редът за назначаване и изискуванията, на които трябва да отговарят кандидатите за съдебни служители, както и издава Класификатор на длъжностите в администрацията на

съответния орган на съдебната власт. Едно от тези изисквания е образователната подготовка. Висше образование се изисква само за експертните и ръководните длъжности (съдебен администратор, директор, началник отдел, ръководител сектор, началник кабинет на председателя на Върховен касационен съд/Върховен административен съд, главен счетоводител, административен секретар, началник административна служба), както и съдебните помощници от специализираната администрация. По отношение на останалите служители от специализираната съдебна администрация се изисква средно образование. По този начин служителите в съдебната система на практика започват работа без специална подготовка за тази специфична сфера на дейност.

Именно по тази причина – потребността от квалифицирана професионална администрация в органите на съдебната власт – НИП си поставя за задача през 2016 г. да бъде създадена специалност „Съдебна администрация“ и съответно професия „Съдебен служител“ (Tacheva 2021). Инициативата за въвеждане на професионално обучение на съдебни служители среща подкрепа и от ВСС, от министъра на правосъдието и министъра на образованието. През 2017 г. е издадена Заповед №РД09-5862/14.12.2017 г.⁴, с която е призната професията „Съдебен служител“ със специалност „Съдебна администрация“ и тя е включена в Списъка с професиите за професионално образование и обучение. През 2019 г. е приет и държавен образователен стандарт с Наредба № 14 от 22 май 2019 г. за придобиване на квалификация по професията „Съдебен служител“⁵. Наредбата влиза в сила от 07.06.2019 г. и от този момент държавният стандарт е задължителен за обучаващите по тази професия институции.

Съгласно Наредбата професията 346040 „Съдебен служител“ е от област на образование „Стопанско управление и администрация“ и професионално направление 346 „Секретарски и административни офис дейности“ съобразно Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6, ал. 1 от Закона за професионалното образование и обучение. За придобиване на квалификация по тази професия държавният образователен стандарт определя изискванията за придобиването на трета степен на професионална квалификация за специалността 3460401 „Съдебна администрация“. Определени са описанието на професията 346040 „Съдебен служител“, единиците резултати от ученето, изискванията към кандидатите, към материалната база и към обучаващите. Единиците резултати от ученето включват общата, отрасловата и специфичната професионална подготовка с необходимите професионални компетентности, които гарантират на обучаемия възможността за упражняване на професията след завършване на обучението. Изискванията към кандидатите за входящото минимално образователно и/или квалифи-

кационен равнище са: за ученици – завършено основно образование; за лица навършили 16 г. – придобито право за явяване на държавни зрелостни изпити или завършено средно образование, а в случаите на продължаващо професионално образование и обучение – придобита квалификация по втора степен на професионална квалификация по професия от област на образование „Стопанско управление и администрация“. В стандарта се съдържа и описание на професията, в което са посочени основните дейности, задължения, отговорности на съдебните служители, особености на условията на труд, оборудване и инструменти, изисквания за упражняване на професията, определени в законови и подзаконови актове. В стандарта е залегнало задължението на съдебните служители да спазват всички действащи нормативни актове в органите на съдебната власт, както и Етичния кодекс.

Единиците резултати от ученето са подразделени на такива по обща и по отраслова професионална подготовка. В отрасловата подготовка освен използване на информационни и комуникационни технологии в професионалната дейност, организация на труда, професионална етика и професионално развитие са включени и основи на съдебния процес, регистриране на документи и дела в органите на съдебната власт, деловодство в органите на съдебната власт, дейности по протоколиране на открити съдебни заседания, архивиране на документи, дела и преписки в съдебната администрация, призоваване в съдебната власт. Всички тези единици дават възможност не само за теоретично, но и на практика запознаване с основните дейности на съдебните служители.

При изискванията към материалната база прави впечатление, че са включени демоверсии на деловодна програма, учебни видеофилми; програмни продукти, демонстрационни модели, образци и бланки на документи, съдебни книжа, регистри и др., които да помогнат за придобиване на практически умения. Предвидено е и обучение по практика, което при възможност и наличие на споразумение с органи на съдебната власт може да се провежда в реална работна среда по учебно съдържание, което позволява спазване на правилата в съответния орган.

Въведени са и изисквания към обучаващите, а именно по учебни предмети от модули от обща и отраслова професионална подготовка могат да преподават лица със завършено висше образование по съответната специалност, а по такива от специфичната професионална подготовка могат да преподават лица със завършено висше образование по съответната специалност и професионален опит в орган на съдебната власт. Единствено за учебни предмети или модули от общата и отрасловата професионална подготовка, за които няма съответно професионално направление в Класификатора на областите на висше образование и професионалните на-

правления, е допустимо да преподават лица без завършено висше образование. Като е въведена препоръка на всеки три години обучаващите да преминават курс за актуализиране на професионалните знания, умения и компетентности.

Всички тези изисквания както към единиците резултати от ученето, така и по отношение на материалната база и преподаващите лица целят да осигурят образователна услуга на високо ниво, подготвянето на компетентни, адекватно обучени служители, които да спомогнат за постигане на ефективно правосъдие. При подбора на кадрите от ключово значение е ролята на човешките ресурси за поддържане и развитие на конкурентоспособността на всяка организация (Ivanova 2019). Образователната подготовка на съдебните служители е не само важна за подобрене на правораздавателната дейност, но е и елемент от цялостната стратегия за развитието на съдебната система (Dimitrova 2021). Предвид бързото навлизане на информационни и комуникационни технологии в съдебната система едно от предизвикателствата е изискването за дигитална грамотност на съдебните служители, и то при постоянно усъвършенстване на уменията. В тази връзка би могло да се помисли за актуализиране на държавните образователни стандарти в тази насока – придобиване на дигитални умения. А защо не и да се помисли за актуализиране в посока завишаване на допълнителните специфични изисквания с въвеждане в ЗСВ на изискване за завършено висше, а не средно образование и за всички останали съдебни служители от специализираната администрация, а не само за предвидените в чл. 340а, ал. 3 от ЗСВ, Правилника за администрацията в съдилищата и Класификатора на длъжностите в администрацията на съдилищата.

Необходимостта от квалифицирани съдебни служители е отчетена и от университетите. Икономическият университет – Варна, е първият български университет разкрил специалност „Съдебна администрация“. Инициативата отново е на НИП, заедно с катедра „Правни науки“ с цел качествена подготовка на съдебни служители в образователно-квалификационна степен „бакалавър“. При обучението са съчетани правни и управленски познания, комплексната правно-административна и организационна подготовка е адаптирана с оглед динамиката на обществените условия и социалната среда. Създаването и утвърждаването на учебните планове и програми е съгласувано с НИП, за да е напълно в съответствие с нуждите на съдебната система. Те съчетават интердисциплинарно и комплексно теоретично обучение с различни форми на практическо обучение – срещи дискусии с изявени практики, събития и съвместни инициативи със съдебната власт, провеждане на практическо обучение в системата на съдебната власт, като университетът има сключени спо-

разумения с такива органи. Освен това стремежът е към придобиване и усъвършенстване на социални и комуникативни умения и компетентности, меки умения, адаптивност и гъвкавост и работа в екип за успешното професионално реализиране на студентите (Andreeva & Yolova-Paskaleva, 2023).

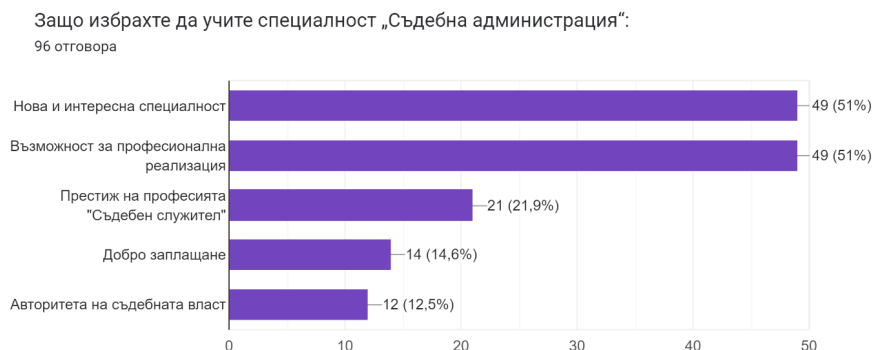
2. Нагласи на учениците от специалност „Съдебна администрация“ за необходимостта от висше образование за бъдещата им професионална реализация

Заинтересоваността към ефективно развитие на обществените отношения, свързани с професионалната квалификация, е отражение на световната тенденция за повишаване значимостта на образованието като важен фактор за социално-икономическото развитие. Още в края на миналия век в Европейския съюз се обръща много сериозно внимание на идеята за икономика и общество, основани на знания. Осъзнаването и признаването от международната общност на важната роля на професионалното образование са намерили отражение в разпоредбите на международните актове⁶, установяващи правото на човека на професионално образование и обучение и задълженията на държавата по осигуряване на неговата реализация (Banov 2018).

Първоначалното професионално образование и обучение обикновено се осъществява на гимназиалния етап на образование, т.е. преди учащите се да започнат да работят. Средно 50% от младите европейци на възраст 15 – 19 години участват в професионално образование и обучение на гимназиален етап⁷. В България наред с възможността за придобиване на средно образование по професията „съдебен служител“ се предлагат и бакалавърски програми за висше образование по специалност „Съдебна администрация“.

Във връзка с извеждане на съвременните тенденции относно образователните потребности е проведена анонимна анкета с ученици, обучаващи се по специалност „Съдебна администрация“ за придобиване на професията „Съдебен служител“. За целта е конструирана анкета с въпроси, а получените данни са обобщени и анализирани.

На въпроса „Защо избрахте да учите специалност „Съдебна администрация“?“ най-често се избират отговорите „Нова и интересна специалност“ и „Възможност за професионална реализация“. Учениците са имали възможност да посочат повече от един отговор и затова сборът от процентите надхвърля 100%. Надяваме се образователните институции да продължат и в бъдеще да задържат интереса на обучаемите лица към тази специалност, тъй като тя дава възможност за добра професионална реализация.

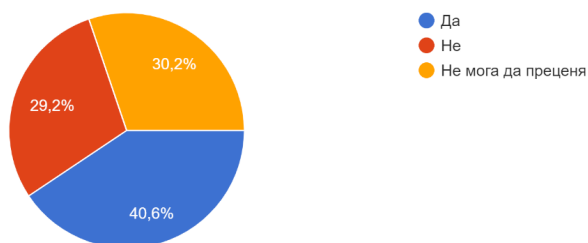

Фигура 1

Източник: Изготвена от авторите. Собствено анкетно проучване.

Радващо е, че значителна част (40,6%) от учениците от специалност „Съдебна администрация“ имат желание да работят като съдебни служители след завършване на средното си образование. Голям е делът на колебаещите се (30,2%). Вероятно и сред тях ще има такива, които биха се реализирали професионално в системата на съдебната власт.

Бихте ли желали да работите в системата на съдебната власт след завършване на средното си образование:
96 отговора

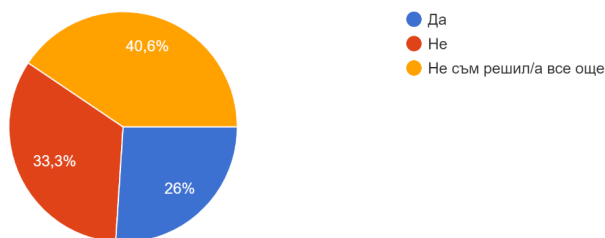
Фигура 2

Източник: Изготвена от авторите. Собствено анкетно проучване.

Отговорите на следващия въпрос – „Бихте ли желали да получите висше образование по специалност „Съдебна администрация?“, напълно кореспон-

дират със заявеното желание за професионална реализация в системата на съдебната власт. 26% от отзовалите се на анкетата ученици отговарят категорично, че ще продължат своето образование във висше училище. Интересното при отговорите на този въпрос е, че тук най-голям е дялът на колебаещите се (40,6%). От една страна, това може да бъде обяснено с факта, че на този етап нормативната уредба не изисква висше образование за редица длъжности в съдебната администрация. От друга страна, вероятно учениците все още не са ориентирани в достатъчна степен относно възможността за продължаване на образованието си, както и кои висши училища предлагат специалност „Съдебна администрация“ в бакалавърска степен.

Бихте ли желали да получите висше образование по специалност „Съдебна администрация“:
96 отговора

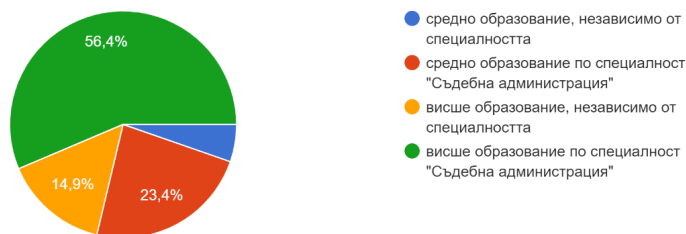
Фигура 3

Източник: Изготвена от авторите. Собствено анкетно проучване.

Същевременно отговорите на въпроса „Какво образование е необходимо за администрацията на органите на съдебната власт?“ красноречиво показват нагласите на учениците от специалност „Съдебна администрация“ за необходимостта от висше образование за бъдещата им професионална реализация. Над половината (56,4%) от анкетираните отговарят, че е необходимо висше образование, и то по специалност „Съдебна администрация“. Ако към тях се добавят и останалите, които считат, че е необходимо висше образование независимо от специалността (14,9 %), то общият дял на учениците, които осъзнават необходимостта от висше образование за упражняване на професията „съдебен служител“, е 71,3 %, т.е. над 2/3.

Според Вас какво образование е необходимо за администрацията на органите на съдебната власт:

94 отговора

Фигура 4

Източник: Изготвена от авторите. Собствено анкетно проучване.

Трябва да се има предвид, че съгласно чл. 340а, ал. 3 от ЗСВ е въведено изискване за висше образование за експертните и ръководните длъжности.

Икономическият университет – Варна, е първото висше училище в България, което започна да подготвя студенти по специалност „Съдебна администрация“ – степен „Бакалавър“, от академичната 2017/2018 г., администрирането на която е възложено на катедра „Правни науки“. Основната цел на обучението е подготовката на висококвалифицирани специалисти. Необходимостта е продиктувана от динамичното развитие на съдебния сектор, устойчивата тенденция за увеличение броя на всички видове дела, спецификата на предоставяните услуги, изискващи определена компетентност. В резултат на придобитото висше образование студентите получават интегрирани знания, практически умения и професионална компетентност (Andreeva et al. 2023).

Както се подчертава в специализирани научни публикации, обучението на съдебните служители стои в основата на ефективното правосъдие. Възможностите за обучение, които предоставят Икономическият университет – Варна, и другите институции от системата на професионалното образование, са сериозна предпоставка и начин в органите от системата на съдебната власт да влизат предварително професионално подготвени кадри (Tacheva 2021).

Осъзната е необходимостта от предприемане на мерки за повишаване квалификацията на съдебните служители, което е в пряка връзка с тяхната образователна подготовка. Предвид изложеното е и предложението за промени в нормативната уредба, въвеждащи изискване за висше образование не само за експертните и ръководните длъжности, но и за всички служители

от специализираната съдебна администрация (служител по сигурността на информацията, завеждащ служба, секретар на колегия във Върховния касационен съд / Върховния административен съд, съдебен секретар, съдебен деловодител, съдебен архивар и призовкар). Достатъчно би било въвеждането на изискване за бакалавърска степен, препоръчително по специалност „Съдебна администрация“.

Заклучение

В заключение може да се обобщи следното.

Инициативата както за професията „Съдебен служител“, професионална квалификация за специалността „Съдебна администрация“, така и за специалността „Съдебна администрация“ в ОКС „Бакалавър“ е на Националния институт по правосъдие и е осъществена с негово съдействие. Те не се конкурират, а напротив, следва да си сътрудничат и да поддържат активно връзката между средно и висше образование по специалност „Съдебна администрация“ за осигуряване на приемственост и продължаване на образованието от по-ниското ниво в по-високото. Темата за човешкия капитал, в това число нивото на образование на трудовите ресурси, е широко разпространена в научната литература (Neucheva 2015), като тенденцията е към повишаване нивото на образователно равнище на населението. Това е заложено и в Националната програма за развитие България 2030⁸, където като първи приоритет е посочен „Образование и умения“. Съгласно „Евростат“ делът на 30 – 34-годишните със завършено висше образование в България е 32,7 % през 2019 г, а целевата стойност, заложена в Програмата, е 40 % при средна стойност в ЕС 41,3 %. Видно е от проведената анкета сред учениците, че и те следват тази тенденция – като над половината са на мнение, че е необходимо висше образование по „Съдебна администрация“ за бъдещата им професионална реализация, а общо 2/3 от анкетираниите осъзнават необходимостта от висше образование за упражняване на професията „Съдебен служител“.

Осъзната е необходимостта от предприемане на мерки за повишаване квалификацията на съдебните служители, което е в пряка връзка с тяхната образователна подготовка. Предвид изложеното е и предложението за:

- актуализиране на държавните образователни стандарти в насока придобиване на дигитални умения;
- промени в нормативната уредба, въвеждащи изискване за висше образование не само за експертните и ръководните длъжности, но и за всички служители от специализираната съдебна администрация.

Възможностите за обучение, които предоставят Икономическият университет – Варна, и другите институции от системата на професионалното образование, са сериозна предпоставка и начин в органите от системата на съдебната власт да влизат предварително професионално подготвени кадри.

Защото ефективно правосъдие може да се постигне само с добре обучени и подготвени съдебни служители.

Благодарности и финансиране на научното изследване

Авторите изказват благодарност на Боряна Урманова-Григорова – програмен ръководител на дирекция „Обучение на съдебната администрация“ към НИП, и на Ваня Тивидошева – директор на дирекция ПОО към МОН, за оказаното съдействие относно информацията за учениците и за средните училища в България, в които има държавен план-прием по специалност „Съдебна администрация“.

Авторите изказват благодарност на директорите и класните ръководители на учениците от СПГИ „Д-р Петър Аладжов“ – Велико Търново, СУ „Йордан Йовков“ – Бургас, НТГ – Пловдив, и СУХНИ „Константин Преславски“ – Варна, за оказаното съдействие за разпространение на анкетите сред паралелките по специалност „Съдебна администрация“.

Настоящото изследване е разработено в изпълнение на участието на авторите в национален научен проект НПИ № 57 от 2022 г. на тема „Правоотношения и статут на лицата в съдебната власт в условията на дигитализация“.

БЕЛЕЖКИ

1. Инициативи в областта на професионалното образование и обучение – <https://education.ec.europa.eu/bg/education-levels/vocational-education-and-training/about-vocational-education-and-training> (последен достъп 12.12.2023).

2. Официална интернет страница на НИП: <https://nij.bg/> (последен достъп 12.12.2023).

3. Във връзка със запитване вх. № 0410-56/14.08.2023 г. данните са предоставени с писмо изх. № 0410-56/28-08.2023 г. от Ваня Тивидошева – директор на дирекция ПОО към МОН.

4. Официална интернет страница на Националната агенция за професионално образование и обучение: https://www.navet.government.bg/bg/media/CCF14122017_00000-1.pdf.

5. Наредба № 14 от 22 май 2019 г. за придобиване на квалификация по професията „Съдебен служител“, Обн. ДВ. бр.45 от 7 Юни 2019г.

6. За първи път правото на професионално обучение е включено в каталога на социалните права на човека в Европейската социална харта от 18 октомври 1961 г. (Обн. ДВ. бр.43 от 4 Май 2001г.).

7. Инициативи в областта на професионалното образование и обучение – <https://education.ec.europa.eu/bg/education-levels/vocational-education-and-training/about-vocational-education-and-training> (последен достъп 12.12.2023)

8. <https://www.minfin.bg/bg/1394>.

ЛИТЕРАТУРА

- АНДРЕЕВА, А. & ДИМИТРОВА, Д., 2023. Съвременни аспекти в обучението по съдебна администрация в контекста на дигитализацията на образователния процес [Contemporary Aspects of Judicial Administration Training in the Context of the Digitalization of the Educational Process]. *Стратегии на образователната и научната политика*: Научно списание, София: Азбуки, Т. 31, № 2, с. 136 – 153.
- АНДРЕЕВА, А.; ЙОЛОВА, Г.; ДИМИТРОВА, Д.; ДИМИТРОВА, Д.; ЦВЕТКОВСКА, М.; ВЛАДОВА-ИВАНОВА, В. МАТЕЕВА, Ж., 2023. Специалност „Съдебна администрация“ професия с много възможности: Кратък наръчник за кандидатстване в специалност „Съдебна администрация“ в Икономически университет – Варна: [Електронен ресурс]. Варна: ФИЛ ООД. [видяна на 30 април 2024]. Достъп на: <https://mpr.a.ub.uni-muenchen.de/116809/>
- БАНОВ, Х., 2018. Трудовият договор за обучение по време на работа като форма за осъществяване на международно признати права на човека. *XXVII международна научна конференция за млади учени 2018. Сборник научни трудове*. София: Авангард прима, с. 277 – 285.
- БАНОВ, Х., 2020. *Трудов договор за обучение по време на работа*. София: Нова звезда.
- ДИМИТРОВА, Д. 2021. Относно някои специфики на функциите на администрацията на съдебната власт. В: *Правото и бизнecът в съвременното общество: Сборник с доклади от 4-та национална научна конференция, 22 октомври*, Варна: Наука и икономика, с. 199 – 211.
- ДИМИТРОВА, Д. 2023. За образователната подготовка на съдебните служители. В: *Развитие на съвременното право – между установените традиции и желаната бъдеща реалност: Юбилейна международна научна конференция по случай 30 г. от създаването на Юрид. фак. ВТУ Св. св. Кирил и Методий 15 октомври 2021 г., Юридически факултет към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“: Сборник научни изследвания*: Т. 1, №. 2, с. 493 – 501, Велико Търново: ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.
- ИВАНОВА, П. 2019. Устойчиви практики за управление на човешките ресурси. В: *Устойчиво управление на човешките ресурси в съвременната икономическа реалност: Сборник с доклади от Национална кръгла маса, организирана от Икономическия университет – Варна 25 окт. 2019 г.*, Варна: Наука и икономика, 95 – 107.
- НЕЙЧЕВА, М. 2015. Ефекти на средното и висшето образование върху икономическия растеж: коинтеграционен модел за България, *Икономически изследвания*, Т. XXIV, № 4, с. 82 – 105, [видяна на 30 април 2024]. Достъп на: https://www.iki.bas.bg/Journals/EconomicStudies/2015/2015-4/5_M.Neicheva_f.pdf

- СИДЕРОВА, Е. 2012. *Устройство на съдебната власт*. Варна: ВСУ „Черноризец Храбър“.
- ТАЧЕВА, М. 2021. Компетентни и мотивирани съдебни служители – предпоставка за ефективно функционираща съдебна система. В: *Правото и бизнестът в съвременното общество: Сборник с доклади от 4-ата национална научна конференция, 22 октомври 2021*. Варна: Наука и икономика, с. 48 – 54.

REFERENCES

- ANDREEVA, A. & DIMITROVA, D. 2023. Contemporary Aspects of Judicial Administration Training in the Context of the Digitalization of the Educational Process. *Strategies for policy in science and education*, vol. 31, no. 2, pp. 136 – 153. [in Bulgarian]
- ANDREEVA, A., & YOLOVA-PASKALEVA, G. 2023. Modern judicial administration in bulgaria - status and prospects. *Proceedings of ADVED – 9th International Conference on Advances in Education*, pp. 56 – 63. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10003378>.
- BANOV, H. 2018. Trudoviyat dogovor za obuchenie po vreme na rabota kato forma za osashtestvyavane na mezhdunarodno priznati prava na choveka. *XXVII mezhdunarodna nauchna konferentsia za mladi ucheni 2018. Sbornik nauchni trudove*. Sofia: Avangard prima, pp. 277 – 285.
- BANOV, H. 2020. *Trudov dogovor za obuchenie po vreme na rabota*. Sofia: Nova zvezda.
- DIMITROVA, D. 2021. Otnosno nyakoi spetsifiki na funktsiite na administratsiyata na sadebnata vlast. In: *Pravoto i biznesat v savremennoto obshtestvo: Sbornik s dokladi ot 4-ta natsionalna nauchna konferentsia, 22 oktomvri, Varna: Nauka i ikonomika*, pp. 199 – 211.
- DIMITROVA, D. 2023. Za obrazovatelната podgotovka na sadebnite sluzhiteli. In: *Razvitie na savremennoto pravo – mezhdu ustanovenite traditsii i zhelanata badeshta realnost: Yubileyna mezhdunarodna nauchna konferentsia po sluchay 30 g. ot sazdavaneto na Yurid. fak. VTU Sv. sv. Kiril i Metodiy 15 oktomvri 2021 g., Yuridicheski fakultet kam VTU „Sv. sv. Kiril i Metodiy“: Sbornik nauchni izsledvania*: vol. 1, no. 2, pp. 493 – 501, Veliko Tarnovo: VTU Sv. Sv. Kiril i Metodiy.
- DIMITROVA, D., & DIMITROVA, D. 2023. Higher education in programme “Judicial administration” – a prerequisite for effective justice. *Proceedings of ADVED – 9th International Conference on Advances in Education*, pp. 17 – 24. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10001214>.
- IVANOVA, P. 2019. Ustoychivi praktiki za upravlennie na choveshkite resursi. In: *Ustoychivo upravlennie na choveshkite resursi v savremennata*

ikonomicheska realnost: Sbornik s dokladi ot Natsionalna kragla masa, organizirana ot Ikonomicheski universitet – Varna 25 okt. 2019 g., Varna: Nauka i ikonomika, pp. 95 – 107.

NEYCHEVA, M. 2015. Efekti na srednoto i vissheto obrazovanie varhu ikonomicheskia rastezh: kointegratsionen model za Bulgaria, Ikonomicheski izsledvania, godina HHIV, 2015, 4, pp. 82 – 105, [viewed 30 April 2024]. Available from: https://www.iki.bas.bg/Journals/EconomicStudies/2015/2015-4/5_M.Neicheva_f.pdf

SIDEROVA, E. 2012. *Ustroystvo na sadebnata vlast*. Varna: VSU „Chernorizets Hrabar“.

TACHEVA, M. 2021. Kompetentni i motivirani sadebni sluzhiteli – predpostavka za effektivno funktsionirashta sadebna sistema. In: *Pravoto i biznesat v savremennoto obshtestvo: Sbornik s dokladi ot 4-ta natsionalna nauchna konferentsia, 22 oktombri 2021*. Varna: Nauka i ikonomika, pp. 48 – 54.

ON THE RELATIONSHIP BETWEEN SECONDARY AND HIGHER EDUCATION IN “JUDICIAL ADMINISTRATION” IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Abstract. The judicial administration serves and supports the judiciary, and its role in the implementation of this specific manifestation of state power is very large. On the basis of Regulation No. 14 from 22 May 2019 on the acquisition of qualifications in the profession of “judicial officer”, issued by the Minister of Education and Science, professional classes in the specialty of “Judicial Administration” have been opened in many secondary schools throughout the country. This paper examines important aspects of secondary education management in Bulgaria. The scientific aim of the paper is to analyze some basic issues of educational preparation for the acquisition of secondary education in the profession of “judicial officer” in view of the relationship between secondary and higher education in the studying “Judicial Administration”. As a methodological basis of the research the following scientific methods are used: logical-grammatical, systematic, structural, analytical, formal-legal method, method of generalization. Along with them in empirical plan we use a questionnaire survey with students of specialty “Judicial Administration”. As a result of the normative analysis, conclusions and summaries are drawn about the applicable legal framework, as well as recommendations for its improvement are made.

Keywords: professional education; judicial administration; judicial officers; education management

✉ **Dr. Darina Dimitrova, Assoc. Prof.**

ResearcherID AAB-9007-2019

Legal Studies Department

University of Economics – Varna

77, Kniaz Boris, Blvd.

9002 Varna, Bulgaria

E-mail: darina@ue-varna.bg

✉ **Dr. Diana Dimitrova, Assist. Prof.**

ResearcherID AAD-4311-2019

Legal Studies Department

University of Economics – Varna

77, Kniaz Boris, Blvd.

9002 Varna, Bulgaria

E-mail: dianadim@ue-varna.bg